

EVLAT EDİNMEDE RIZA

(CONSENT TO ADOPTION)*

Dr. Didem Özcan**

Öz

Medeni Kanun'a göre evlat edinmede diğer koşulların yanında somut olayın özelliklerine göre ilgili kişilerin rızaları aranır. Evlat edinilen kişinin küçük olması halinde ana ve babanın rızası alınmalıdır. Ana ve babanın rızasının niteliği, velayet hakkından mı kaynaklandığı, yoksa kişisel bir hak mı olduğu açısından tartışılmıştır. Yasa ana ve babaya ilişkin bazı koşulların varlığı halinde ana ve babanın rızasının alınmayacağını belirtir. Ayrıca evlat edinilmesi amacıyla bir kuruma yerleştirilmiş küçüğün evlat edinilmesinde de ana veya babanın rızası eksikse mahkeme rıza aranmamasına karar verebilir. Ayırt etme gücü varsa küçüğün rızası alınmalıdır. Ayırt etme gücünün varlığı somut olaya göre belirlenmelidir. Küçüğün vesayet altına alınmış olması halinde vesayet makamının izni aranır. Vasi, izin vermesi için vesayet makamına başvurmakla yükümlüdür. Evlat edinilen kişinin ergin olması halinde ise, kendisinin, varsa eşinin, varsa evlat edinenin altsoyunun rızaları aranmıştır. Rıza alınması gerektiği halde alınmamışsa, ya da rıza beyanında irade sakatlığı nedeniyle eksiklik varsa, yasanın aradığı diğer koşulların da oluşması halinde, MK m. 317 uyarınca evlat edinme işleminin kaldırılması istenebilir.

Anahtar Kelimeler: Evlat edinme, rıza, ana, baba, vesayet, vasi, ergin, küçük, ayırt etme gücü, velayet hakkı

ABSTRACT

According to Turkish Civil Code, apart from the other conditions, the consent of the related parties is required for adoption in accordance with the characteristics of each concrete case. If the adopted person is a minor the consent of the child's mother and father is required. It has been discussed whether this consent of the parents is a matter of parental rights or of personal rights. The Code describes under what conditions the consent of a parent shall not be required. Other than that, if the child is placed in foster care with a view of subsequent adoption and the consent of one parent is not forthcoming, the court may decide to dispense with the consent of a parent. If the child to be adopted has capacity of discernment, its consent is required. The existence of the capacity of discernment is to be decided by the court in accordance with the concrete case. The consent of the guardianship supervisory is required in case the child has a legal guardian. The legal guardian is obliged to apply to the guardianship supervisory for such

* Bu makale, 11.12.2017 tarihinde Editörler Kurulu'na ulaşılmış olup birinci hakem onayından 25.12.2017 tarihinde, ikinci hakem onayından 26.12.2017 tarihinde geçmiştir.

** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, dozcan@istanbul.edu.tr

consent. If the person to be adopted is an adult his/her own, if married his/her spouse's, and if existing the adoptive parents' issues' consents are required. Where for consent has not been obtained based on a just cause or a defect in consent is occurred, an action to challenge the adoption may be brought within the terms of Article 317 of Turkish Civil Code.

Keywords: Adoption, consent, father, mother, parent, minor, child, adult, guard, supervisory, discernment, parental rights

I. GİRİŞ

Hukuk sistemimizde evlat edinme ile ilgili düzenlemeler, evlat edinilen evlatlık arasında kurulan soy bağının sadece hukuki görünümünden ibaret kalmaması, aralarında gerçek bir bağlılık kurulması amacındadır. Bu amaca uygun olarak, ilgililerin rızası aranmış, mahkemece evlat edinmenin tarafların yararına olup olmadığının incelenmesi ve değerlendirilmesi istenmiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 305. madde ile başlayan evlat edinme ile ilgili düzenlemeleri küçüklerin evlat edinilmesi ile ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesini ayrı ayrı ele almıştır. Rıza bakımından mevcut düzenlemelerde evlat edinilen ile evlat edinenin rızaları yanında, ayrıca bu kimselerin veli, vasi ve alt soylarının rızalarının aranmasını da bu ayrıma göre belirlemiştir. Bunu takiben rıza beyanının işlem içindeki yerini ve eksikliğinin doğuracağı sonuçları da ayrıca düzenlemiştir.

II. KÜÇÜĞÜN EVLAT EDİNİLMESİNDE ARANAN RIZA

Medeni Kanun 308.-312. maddelerinde küçüğün evlat edinilmesinde aranacak rıza düzenlenmiştir. Bunlar ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası, vesayet altındaki küçüğün evlat edinilmesinde vesayet dairesinin izninin aranması ve ana ve babanın rızası ile ilgili düzenlemelerdir.

A. Küçüğün Rızası

Küçüğün evlat edinilmeye rıza göstermesi gereği, "Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlat edinilemez." ifadesi ile MK m. 308/2'de yer almaktadır.¹ Evlat edinilecek olan kişinin ergin olmayıp, ayırt etme gücüne sahip bir küçük olması halinde mutlaka evlat edinmeye rızası aranır.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüğün rızası aranmaz. Bu durumda küçüğün rızasının evlat edinme işlemi bakımından bir önemi kalmaz.² Ancak ayırt etme gücü olmayan bir çocuğun rızası alınmayacak olsa dahi, fikrini bildiğince dikkate almakta yarar görülmektedir.³ Zira evlat edinme ile sağlan-

¹ Uluslararası alanda Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (9.12.1994 tarihli 4058 sayılı Kanun, Resmi Gazete 11.12.1994, Sayı 22138) ile Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'de (14.1.2004 tarihli 5049 sayılı Kanun, Resmi Gazete 19.04.2004, Sayı 25438) küçüğün iradesinin evlat edinme işleminde dikkate alınacağına dair düzenlemeler mevcuttur.

² Cyril Hegnauer, Berner Kommentar, Das Familienrecht, Bern 1984, Art. 265, N. 16; Bilge Öztan, Aile Hukuku, Ankara 2015, s. 574

³ Rolf Eichenberger, Die materiellen Voraussetzungen der Adoption Unmündiger nach neuem schweizerischem Adoptionsrecht, Wettingen 1974, s. 173

ması beklenen yarar, küçüğün evlat edinmeye karşı kesin bir tepkisi varsa gerçekleşmeyecektir.

İlk olarak tespit etmek gerekir ki, evlat edinme işleminde ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızası, yasal temsilcisinin rızasından bağımsızdır.⁴ Küçük rıza verme ya da vermeme iradesini gösterme hakkını bizzat kullanır. Kişiye sıkı surette bağlı bir hakkın kullanılması niteliğinde olan bu beyan verilmesinde yasal temsilcinin iznine tabi değildir.⁵

Küçüğün ayırt etme gücü bulunup bulunmadığı MK m. 13'e uygun olarak değerlendirilir. Bu çerçevede, küçüğün evlat edinmenin kendisi açısından doğuracağı sonuçları idrak edebilmesi ve bunu değerlendirebilecek olgunlukta olması anlaşılır.⁶ Evlat edinilecek küçüğün ana-baba, aile, doğru-yanlış kavramları açısından bir farkındalık içinde olması gerekir.⁷ Dolayısıyla, evlat edinme işlemine rıza gösterecek ayırt etme gücünün varlığı, yaş bakımından kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Keza, başka bir irade beyanı bakımından ayırt etme gücü bulunmadığı kabul edilen bir küçük, evlat edinme işlemi bakımından rızası aranacak düzeyde kabul edilebilir.⁸

Ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığının tayininde hakimın alınacak sağlık raporuna dayanarak karar vermesi gerektiğine dair görüşler bulunmaktadır.⁹ Ancak kabul etmek gerekir ki, evlat edinme başvurusu sırasında her halükarda sağlık raporu alınması koşulunu kabul etmek, olağan koşullarda hakimın kanaatini yeterli saymamak, öncelikle taraflara yük getirmesi bakımından tercih edilmemelidir. Ne var ki, hakimın küçüğün rızasını alma kararına karşı ayırt etme gücü bulunmadığı iddiası varsa, ya da tersi, hakimın rıza

⁴ Murat Aydoğdu, *Evlat Edinme*, Ankara 2010, s. 118

⁵ Turgut Akıntürk/Derya Ateş Kahraman, *Türk Medeni Hukuku*, II. Cilt: Aile Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2015

⁶ Hegnauer, Art. 265, N. 9

⁷ Bilal Köseoğlu/Köksal Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, Bursa 2011, s. 548; Aydoğdu, s. 120; Eichenberger, s. 171-172

⁸ Hegnauer, evlat edinme işlemine rıza göstermeye uygun ayırt etme gücünün varlığına dalalet edebilecek farkındalık açısından özellikle 10 yaşından küçük çocuğun ayırt etme gücü bulunmadığı, 10-14 yaş arasındaki çocuğun durumunun somut olaya göre değerlendirilmesi gerektiği, en erken 14 yaşını doldurmuş küçüklerin ayırt etme gücünü etkileyen başka bir etken olmadıkça ayırt etme gücüne sahip olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Art. 265, N. 10). 16 yaşından büyük çocukların rızasının alınması gerektiği hakkında bkz. <https://www.ch.ch/de/voraussetzungen-adoption/>. Büchler, ayırt etme gücünün varlığını her somut olaya göre değerlendirmek gerektiğini, ancak kural olarak 14 yaşından itibaren var olduğunun kabul edildiğini ifade eder. (Büchler, Andrea, <http://www.rwi.uzh.ch/elt-1st-buechler/famr/adoptionsrecht/de/html/index.html>)

Ancak kanımca böyle net sayılarla rıza alınacak yaşın belirlendiği bir uygulama rıza aranmasının amacının gerçekleşmesini engelleyebilir. Bu nedenle her zaman evlat edinilecek küçüğün durumunun günün koşulları ve somut olay ekseninde değerlendirilmesi daha uygun kabul edilmelidir. Nitekim Yargıtay 2. HD 2009/16483 E. 2010/19941 K. Sayılı kararında bu yaklaşımı şöyle ifade etmiştir: "...küçüklerin mahkemece dinlenmeleri, ilköğretim çağında olmaları nedeniyle ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları gözlenerek evlat edinilmeye rıza gösterip göstermediklerinin sorulması gerekirken, 7/5/2008 tarihli duruşmaya da katıldıkları halde beyanları alınmadan davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur."

⁹ İsmail Özmen, *Evlat Edinme Davaları*, Ankara 2004, s. 31; Aydoğdu, s. 120

almama kararına karşı küçüğün ayırt etme gücü bulunduğu iddiası varsa, bu halde hakimın sağlık raporu ile durumu tespit etmesinde yarar görülebilir. Diğer bir anlatımla, özel bir gereklilik doğmadıkça, hakimın küçüğün ayırt etme gücü bulunduğuna yönelik kanaatini sağlık raporuna dayandırması beklenmemelidir.¹⁰

Evlad edinilecek küçüğün rıza beyanının ne şekilde verileceğine dair özel bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu rızanın da ana ve babanın rızasına ilişkin esaslara kıyasen evlat edinme talebinin görüldüğü mahkemece alınması gerekir.¹¹ İçerik olarak ise, evlat edinilecek küçüğün iradî ve bilinçli olarak bu rızayı verdiğinin anlaşılması yeterli kabul edilmelidir.¹² Velayet hakkı sahibi ana ve babanın küçüğün yerine rıza vermesi ya da iradesini açıklayan yazılı beyanı mahkemeye sunması, küçüğün rıza beyanı koşulunu gerçekleştirmez.¹³

Evlad edinilecek küçüğün rızası, somut bir evlat edinme işlemine ilişkin olmalıdır. Diğer bir anlatımla, (ana ve babanın rıza vermesinde kabul edildiği şekilde) genel bir rızanın verilmesi burada söz konusu olmaz.¹⁴

Evlad edinilecek küçüğün rızasını geri alması konusunda yasada herhangi bir engel ya da sınır bulunmadığından, küçüğün evlat edinme kararı verilinceye kadar rızasını dilediği zaman geri alabileceği kabul edilmektedir.¹⁵

B. Vesayet Makamının İzni

Medeni Kanun'un 308. maddesinin son fıkrası, vesayet altındaki küçüğün ayırt etme gücü olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebileceğini belirtmiştir. Bu düzenleme, evlat edinilecek ayırt etme gücü bulunan küçüğün rızasının alınması zorunluluğundan ayrılan bir durumu tanımlar. Burada, evlat edinilecek küçüğün rıza göstermesinin yerine geçen bir izin söz konusudur.

TMK m. 463 uyarınca, vesayet altındaki kişinin evlat edinme işlemi için, vesayet makamının izninin alınmasından sonra denetim makamının da izni gereklidir. Dolayısıyla vasinin, öncelikle vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinden izin alması, sonra da bunu denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesine onaylatması gerekir.¹⁶ Yasanın bu hükmü, vesayet altına alınmış küçüğün, ayırt etme gücü olsa dahi, rızasının sorulmayacağı anlamı taşımaktadır. Yasanın bu hükmü karşısında vesayet altındaki küçüğün rızasının sorulmasının ya da rıza göstermemesinin evlat edinme işlemine bir etkisi olmayacaktır. Oysa ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızasının aranması daha uygun olurdu¹⁷.

¹⁰ Medeni Kanun'un 316. maddesinde yer alan "... gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir." ifadesi, aynı maddenin ikinci fıkrasında açık olarak belirtildiği üzere, evlat edinme ile doğacak ilişkinin sağlıklı olması amacına yöneliktir.

¹¹ Aydoğdu, s. 121.

¹² Hegnauer, Art. 265, N. 11.

¹³ Hegnauer, Art. 265, N. 11; Eichenberger s. 172.

¹⁴ Aydoğdu, s. 121.

¹⁵ Hegnauer, Art. 265, Nr 13; Aydoğdu, s. 122

¹⁶ Dikkat edilmelidir ki, denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesi, evlat edinme başvurusunu inceleyen asliye hukuk mahkemesi değildir.

¹⁷ Özmen, s. 32

Yasaya göre vesayet altındaki küçüğün evlat edinilmesinde vasinin rızası aranmamaktadır. Vasi, ancak, evlat edinme için vesayet makamının iznini almak üzere başvuru yapmaktadır. Vasi için bir yükümlülük olan bu başvuruyu zımni bir rıza beyanı olarak kabul etmek olanaksızdır.¹⁸

Vasinin izninin aranmaması gereği, ayrıca evlat edinilme işleminin şahsa sıkı surette bağlı bir işlem olduğu hususuna dayanarak da kabul edilmektedir. Ancak yasada açık şekilde belirtilmemesine karşın yine de vasinin izninin aranması gerektiği ileri sürülmektedir. Buna dayanak olarak nişanlanma ve evlenme için rıza aranması gösterilmektedir. Ancak evlenme ve nişanlanmada yasa açık olarak yasal temsilcinin rızasını aramıştır. Kanun koyucu evlat edinme için ise sadece vesayet dairelerinden izin almayı düzenlemiştir. Bunun için ayrıca vasiden söz etmediği gibi vasiyi de kapsayacak şekilde vesayet organlarından da söz etmemektedir.¹⁹ Ancak, hakimın vasinin rızasını aramamakla birlikte görüşünü alması mümkündür.²⁰

Vesayet altındaki küçüğün evlat edinilmesinde, vesayet makamından izin almak için başvurusu gereken vasi, bu yükümlülüğünü yerine getirmeye ya da vasi ile evlat edinilecek küçüğün çıkarları evlat edinme işlemi nedeniyle çakışır ya da vasi küçüğü evlat edinmek isterse, küçüğe TMK m. 426/2'nin de ifade ettiği gibi, küçüğe bir kayyım atanmalıdır. Bu sayılan nedenlerle küçüğe kayyım atanmasına gerek duyulması halinde, evlat edinme işlemi için kayyımın rızası ve vesayet makamlarının izni aranır.

C. Ana ve Babanın Rızası

a. Genel Olarak

Evlat edinilecek küçüğün, ana ve babasının rızası Medeni Kanun m. 309 uyarınca bir gerekliliktir. İleride ele alınacağı üzere, MK m. 317, ana ve babanın rızasının eksikliğini de evlat edinme ilişkisinin kaldırılması sebebi olarak ön-görmüştür.

Evlat edinme ilişkisinin kurulması ile ana ve babaya ait olan velayet hakkı ile bağlantılı hak ve yükümlülükler küçüğü evlat edinenlere geçmektedir. Bu bakımdan evlat edinme işlemi küçüğün olduğu kadar, ana ve babasının da kişilik hakları ile ilgilidir.²¹ Ana ve babanın rızasının alınması onların velayet haklarının değil, kişilik haklarının bir sonucudur.²² Bu nedenle yasada sayılan özel haller dışında ana ve babanın rızasının alınması şarttır.²³

¹⁸ Mehmet Işık, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme, Ankara 2005, s. 52

¹⁹ Işık, s. 51-52

²⁰ Işık, s. 52

²¹ Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2016, s. 307, prg. 1547; Urs Gloor/ Barbara Umbricht Lukas, Kindes- und Erwachsenenschutzrecht, Experimentwissen für die Praxis, 2016; Eichenberger, s. 195

²² Hegnauer, Art. 265a, N. 3; Weimar, s. 126

²³ Ana ve babanın rızasının sadece velayet hakkı ile ilgili olduğu görüşü de savunulmaktadır. Bu görüşe göre, çocuğa bir vasi tayin edildiğinde ana ve babanın rızasının aranmamasının nedeni budur, rıza verilmesi kişilik haklarının bir sonucu olsaydı, vesayet altına alınmış olan küçüğün evlat edinilmesinde de ana ve babanın rızası aranır. Yine bu görüş uyarınca, ergin kişinin evlat edinilmesinde de ana ve babasının rızası aranmamasının anlamı, velayet hakkı sona erince rıza gereği kalmamasıdır, bu nedenle de ana ve baba rızası velayet hakkı ile ilgilidir. (Süleyman Yalman, <http://webftp.ga>

Ana ve babanın rızasının velayet hakkının mı kişilik haklarının mı bir sonucu olduğu sorusunun kökeninde velayetin içinde bulunan hak ve yükümlülüklerden çocuğu yasal olarak temsil etme hak ve yükümlülüğünü soyut olarak değerlendiren yaklaşım yatmaktadır. Ana ve babanın rızasının, adeta yasal temsilci sıfatıyla yapılmış bir işlem gibi görülmesi halinde, rıza verilmesinin sadece velayet hakkı ile ilgili olduğu düşüncesinin oluşması doğaldır.²⁴ Nitekim Eichenberger ana ve babanın rızasını her iki açıdan da ele almış, rızanın ebeveynin kişilik hakkının bir uygulaması görünümünü ve ana ve babanın velayet hakkı nedeniyle yasal temsilci olarak rıza göstermesi görünümünü ayrı ayrı incelemiştir²⁵. Yazar, rıza beyanı velayet hakkının bir görünümüdür diyen görüşün, teorik bir sorudan kaynaklandığını belirtir: Bir ebeveyn hakkı olan ana ve babanın rızasının aranmayacağı hallerde, velayet altındaki küçüğün evlat edinilmesine yasal temsilci olarak kimin rıza göstermesi gerekir? Yazara göre, "... Sonuç olarak, temsili fikir birliği anlamında güç sahibi ana ve babanın rızasını daha çok teorik bir sorun olarak bırakabiliriz."

Evlat edinilecek küçük üzerinde evliliğin sona ermesi nedeniyle ana ya da baba tek başına velayet hakkına sahip olabilir. Bu durumda dahi, sadece velayet hakkına sahip tarafın rızasının alınması yeterli kabul edilmemeli, hem ana hem de baba rıza göstermelidir.²⁶ Küçüğün evlat edinilmesine velayet hakkına sahip olmayan ana ve babanın rıza göstermesi, yine rıza vermenin kişilik haklarının bir sonucu olmasından kaynaklanmaktadır.²⁷

Rıza alınması için, ana ve baba ile çocuk arasında soy bağının kurulmuş olması gerekir. Bu bakımdan MK 282 ve devam eden maddelerdeki soy bağının kurulmasına ilişkin düzenlemelere göre hareket edilmelidir.²⁸ Evlilik içinde doğmuş bir çocuğun evlat edinilmesi için karı-kocanın her ikisi de rıza vermeli-dir. Koca nesebi ret davası açmış olsa dahi, davanın kabulüne kadar geçecek sürede rızası aranacak baba olarak kalmaya devam edecektir.²⁹ Nesebi ret davasının kabulü halinde, biyolojik babanın rıza beyanı verebilmesi için çocuk ile arasında nesep bağının kurulması gerekir.

zi.edu.tr/hukuk/dergi/8.5.pdf). Bu görüşe karşı belirtmek gerekir ki, küçüğün evlat edinilmesinde ana ve babanın rızasının alınmayacağı haller yasada yalnızca 311. ve 312. maddede sayılan hallerdir.

²⁴ İsviçre Medeni Kanunu'nda 1973'te yapılan değişiklik öncesinde ana ve babanın rızası aranmamakta, sadece evlat edinilecek olanın rızası aranmaktaydı. Evlat edinilenin ayırtım gücü olmaması ya da kısıtlanmış olması halinde ana ve baba küçüğün yasal temsilcisi sıfatıyla rıza verebilirlerdi.

²⁵ Eichenberger, s. 195-197

²⁶ Şükran Şıpka, "4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi" İÜHFMC, C:LVII, S:1-2, 1999, s. 301-322, 313; Peter Breitschmid, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Schweizerisches Zivilgesetzbuch I, Basel 1998, Art. 265a, N. 2; Eichenberger, s. 200.

²⁷ Baygın, ana veya babadan birinin velayet hakkı sahibi olduğu hallerde sadece velayet hakkı sahibi olan ebeveynin rıza göstermesinin yeterli olduğunu ifade etmektedir. (a.g.m., s. 615)

²⁸ Evlat edinilmiş bir küçüğün yeniden evlat edinilmesi söz konusu olursa, daha önceki evlatlık ilişkisi ortadan kaldırılmışsa, biyolojik ana ve babadan rıza alınması gerekir. Eğer evlatlık ilişkisi ortadan kaldırılmadan yeniden evlat edinme söz konusu olursa bu halde halihazırda küçüğü evlat edinmiş olanlar rıza vermesi aranacak olanlardır. (Eichenberger, s. 197 vd.; Hegnauer, Art 265a, N. 6 vd)

²⁹ Eichenberger, s. 199

Evlat edinme işlemi tamamlandıktan sonra açılan soy bağıni etkileyecek bir davanın, artık kurulmuş olan evlatlık ilişkisini etkilememesi gerekir.

b. Rızanın Verilmesi

Eğer rıza beyanının aranmayacağı hallerden biri mevcut değilse ana ve babanın her ikisi de rıza vermelidir. Ebeveynden biri rıza vermezse, yasanın aradığı ana ve babanın rızasının bulunması koşulu hiç gerçekleşmemiş olur.³⁰

Rıza bizzat verilmelidir çünkü rıza verilmesi şahsa sıkı surette bağlı bir işlemdir³¹. Bu rıza yasal temsilci ya da vekil aracılığı ile verilemez.

Ana ve baba Medeni Kanun'un 309/3 hükmü uyarınca, evlat edinenlerin adı belirtilmeksizin rıza verebilir. Keza evlat edinenler henüz belirlenmemişse de ana ve baba rıza verebilir.³²

Yasanın zamansal olarak da bazı sınırlar koyduğu görülmektedir. Medeni Kanun'un 310. maddesinde rızanın en erken ne zaman verilebileceği belirlenmiştir. Buna göre, ana ve baba küçüğün doğumunu izleyen 6 hafta geçmeden evlat edinilmesine rıza veremez. Bu hükmün amacının, ana ve babanın konuyu etraflica düşünebilmesi ve çocuğun yararına olacak kararı verebilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Eğer rıza altı hafta geçmeden verilmişse, bu halde rıza geçersizdir.³³ Böyle bir durumda, belirlenen sürenin dolması ile rızanın geçerli olması mümkün değildir. Rızanın altı hafta geçtikten sonra yeniden verilmesi gerekir.

Yasa ayrıca rızanın, rıza beyanının tutanağa geçirilmesinden başlayarak altı haftalık süre içinde aynı usulle geri alınabileceğini de ifade eder (MK m. 310/2). Ana ve baba, rızalarını geri almak isterlerse, bunun için herhangi bir gerekçe göstermeleri gerekmez. Rızanın geri alınması bu açıdan hiçbir sınırlamaya tabi değildir. Ancak yasa, geri almaya bir kerelik olanak vermiştir. Eğer rıza geri alınır, sonradan yeniden verilirse, artık bu rıza kesindir (MK m. 310/3), geri alınamaz. Rızanın geri alınması olanağı tanınması, ebeveynleri acele karar almaktan korumak nedeniyledir ve geri almanın süre ile sınırlandırılmasının nedeni de ebeveynleri vicdani nedenlerle vazgeçme gerekliliği hissetmekten korumaktır.³⁴

Ana ve babanın rızası yasanın 309/2 maddesi uyarınca "küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir." Yetkili mahkeme bakımından belirtmek gerekir ki, ana ve baba farklı yerlerde oturuyorlarsa farklı yer mahkemelerinde rızalarını verebilirler.³⁵

³⁰ Eichenberger, s. 197; Hegnauer, a.g.m., s. 118. Hegnauer, bu makalede ele aldığı somut olayda, babanın rıza vermemesi ve babanın rızasının alınmasına gerek olmadığı yönünde bir karar da bulunmaması nedeniyle, evlat edinmenin gerçekleşmeyeceğini ve bu durumda önceden rıza vermiş bulunan annenin gerçekleşmeyen rıza koşuluna dayanarak rızasını geri alabileceğini ve ebeveynlikten kaynaklanan haklarının geri verileceğini ifade etmektedir.

³¹ Eichenberger, s. 195

³² İsviçre Medeni Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca önceden ve evlat edinecekler belirlenmeksizin rızanın verilmesi halinde vesayet makamı ana ve babanın velayet haklarını kaldırır. Bununla birlikte ana ve babanın çocukla kişisel ilişkisi kesilir (İsviçre MK m. 274) ve bakım yükümlülüğü de ortadan kalkar (İsviçre MK m. 294). (Gloor/Lukas, s. 472.

³³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 309; Breitschmid, Art. 265b N. 3; Hegnauer, Art. 265a N. 5

³⁴ Hegnauer, Art. 265b, N.9

³⁵ Özmen, s. 33

Ana ve baba, rızalarını mahkemede tutanağa geçirtmek yoluyla vermeli-
dirler. Beyanı sözlü ya da yazılı olarak verebilirler, ancak rıza tutanağa geçiril-
melidir. Bu usul, rızanın geri alınmasında da uygulanacak olan usuldür.

Rızanın içeriği bakımından belirtmek gerekir ki, rıza ancak açık ve kesin
nitelikte bir beyanla olur. Örtülü rıza kabul edilemez.³⁶ Rıza beyanının belli bir
süreyle sınırlandırılması ya da evlat edinme ilişkisinin niteliğine uymayacak
şekilde, bozucu ya da geciktirici şarta bağlanması mümkün değildir. Böyle bir
şarta bağlı olarak verilen rıza beyanı, geçersiz olacağından, evlatlık ilişkisinin
kaldırılması sonucu doğurur.³⁷ Ancak çocuğun durumuna dair birtakım koşul-
lara bağlı rıza verilmesi kabul edilebilir. Örnek vermek gerekirse, çocuğun evlat
edinenlere ne zaman verileceği hususu rıza verilmesi sırasında bir koşul olarak
konulabilir.³⁸

Daha önce de belirtildiği gibi, rızanın içeriğinde evlat edinenlerin isimle-
rinin belirtilmesi aranmaz (MK m. 309). Ancak ana ve baba dilerse küçüğü sa-
dece belirli kişilerin evlat edinmesine izin verecek şekilde adlarını belirterek rıza
verebilir.³⁹

c. Ana ve Babanın Rızasının Aranmayacağı Haller

1. Ana ve babaya ilişkin koşullar nedeniyle

Evlat edinme sürecinde ana ve babanın rızasından istisnai bazı hallerde
imta edilebilmektedir.⁴⁰ Medeni Kanun'un 311 ve 312. maddeleri rızanın
aranmayacağı halleri açıklamıştır. Anlaşıldığı üzere yasa, ana-baba ile çocuk
arasında çocuk yararına bir ilişki mevcut değilse rızanın aranmasının da çocu-
ğun yararına olmayacağından hareketle bu düzenlemeyi getirmiştir. ⁴¹ Rıza
aranmamasına yol açan koşullar ana ve babanın her ikisi için de oluşmuş ol-
mayabilir. Koşullar ana veya babadan hangisi için oluşmuşsa, mahkeme onun
rızasının aranmayacağına karar verir.⁴²

Ana ve babadan birinin rızasının aranmayacağı hallerin bir kısmı 311.
maddenin 1. bendinde sayılmıştır. Bunlar, ana babanın kim olduğunun veya
uzun süreden beri nerede oturduğunun⁴³ bilinmemesi halidir. Bu haller, aynı
zamanda rıza verilmesinin objektif olarak mümkün olmadığı hallerdir.⁴⁴

³⁶ Kılıçoğlu, s. 579.

³⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 309.

³⁸ Hegnauer, Art. 265a, N. 43

³⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 310; Breitschmid, Art. 265a N. 15.

⁴⁰ Martina Rusch, "Rechtliche Elternschaft, Rechtsvergleich und Reformvorschlag für die
Schweiz", FamPra.ch – Schriftenreihe zum Familienrecht, Band/Nr. 13, 2009

⁴¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 311; Breitschmid, Art. 265c N. 1

⁴² Cengiz Kaya, Türk Hukukunda Evlat Edinme, İstanbul 2009

⁴³ Belen, yasadaki "nerede oturduğunun" bilinmemesi ifadesinin yerine "nerede bulundu-
ğunun" bilinmemesi ifadesinin daha doğru olacağını belirtir. (Herdem Belen, Yeni Me-
deni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme (Türk-İsviçre-Alman karşılaştırmalı hu-
kuk değerlendirmesiyle), İstanbul 2005, s. 43.)

Ancak kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nda da "Aufenthalt" sözcüğü ile ifade edilen, otu-
rulan yer veya ikametgahtır.

⁴⁴ Hegnauer, Art. 265c, N. 4 vd.

Ana veya babanın kim olduğunun bilinmemesi, çocuğun ne ana ile ne de baba ile arasındaki soy bağının ortaya konamaması halidir. Daha doğru bir ifade ile, biyolojik ana ile doğumla kurulmuş soy bağı ve baba ile çocuk arasında yasaya göre belirlenecek soy bağı, ana ve babanın bilinmemesi nedeniyle kayda geçirilememektedir. Evlat edinilecek olan çocuğun bulunmuş, terk edilmiş bir çocuk olması halinde biyolojik ebeveyn ile çocuk arasındaki bağın kayda geçirilememesi bu duruma bir örnektir.⁴⁵ Bu bilinmeme halinin varlığını kabul etmek için vesayet makamının biyolojik ebeveyni bulmayı başaramaması gerekir.⁴⁶ Soy bağı kurularsa, rıza aranır.⁴⁷ Rıza alınmayacağına dair m. 312 uyarınca karar verildikten sonra soy bağının kurulması, sonucu değiştirmez, geriye etkili olarak rıza aranması söz konusu olmaz.⁴⁸ Ancak, bu halde, mahkeme rızanın aranmayacağına dair kararını çocuk ile soy bağı kurulan ebeveyn bildirmelidir.⁴⁹

Uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmeyen ana veya babanın da rızasının aranmayacağı aynı bentte belirtilmiştir. Oturduğu yerin bilinmemesi, oturduğu yerin tespitine uğraşıldığı halde bulunamamasıdır. “Uzun süreden beri” bilinmemesi hususunun tespitinde herhangi bir süre şartı bulunmamaktadır.⁵⁰ Ancak anlık ya da kısa süreli bir bilinmezlik bu koşulu yerine getirmez.

Keza ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunan ana veya babanın da rızası aranmayacaktır. Zira rıza verilmesi, ayırt etme gücünün bulunması koşuluyla mümkündür.

Ana ve babanın rızasının aranmayacağı bir başka hal, 311. maddenin 2. bendinde yer verilmiş olan, küçüğe karşı özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi nedenine dayanan haldir. Bu hal, sübjektif bir haldir. Ana veya babanın çocuğuyla, diğer bir deyişle ana-baba olarak kendi haklarına ilgisi olmaması halidir.⁵¹ Bu ilgisiz halin nedenleri bu değerlendirmede dikkate alınmaz.⁵² Ancak özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi nedeniyle ana babanın rızasının aranmamasına karar verilebilmesi için her somut olay kendi koşulları içinde değerlendirilmelidir. Zira ana babanın rızasının aranmaması istisnai bir durumdur ve bu nedenle bu kararın verilmesinde çekişme davranılmalıdır.⁵³ Mahkeme özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesine dayanarak rızanın aranmaması yönünde karar verirse, karar rızası aranmayacak olan ana veya babaya yazılı olarak bildirilir.

Çocuk ile arasında hukuki bağ engellenen bir ebeveynin rıza vermesi aranmayacaksa dahi, evlat edinme davası sırasında mahkemece dinlenmesinde yarar vardır.⁵⁴

⁴⁵ Aydoğdu, s. 247

⁴⁶ Rusch, s. 135

⁴⁷ Hegnauer, Art 265c, N. 10

⁴⁸ Aydoğdu, s. 247.

⁴⁹ Aydoğdu, s. 247.

⁵⁰ Örneğin MK m. 307’de olduğu gibi “iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi...” gibi bir süre koşulu aranmamıştır.

⁵¹ Peter Weimar, “Die Zustimmung der Eltern zur Adoption”, Zeitschrift für Vormundschafswesen, 2001, s. 124-132, s. 129

⁵² Weimar, s. 129.

⁵³ Weimar, s. 131.

⁵⁴ Hegnauer, Art. 265a, N. 12

Mahkemeye evlat edinme başvurusunun yapılmasından sonra evlat edilecek küçüğün ergin olması halinde, artık ana ve babanın rızası aranmaz.⁵⁵

2. Gelecekte evlat edinilmesi amacıyla bir kuruma yerleştirilmiş küçüğün evlat edinilmesi hakkında mahkeme kararıyla rıza aranmaması

Küçüğün, gelecekte evlat edinilmesi amacıyla bir kuruma yerleştirilmiş olması halinde, ana ve babadan birinin rızası eksiğe, bu rızanın aranıp aranmamasına mahkeme karar verir. Bu karar için evlat edinenin ya da evlat edinmede aracılık yapan kurumun istemi gerekir (MK m. 312). Mahkemenin bu kararının kural olarak küçüğün kuruma yerleştirilmesinden önce verilmesi gerekir. Kararı verecek olan mahkeme, küçüğün oturduğu yer mahkemesidir.

II. ERGİN VE KISITLI KİŞİLERİN EVLAT EDİNİLMESİNDE ARANAN RIZA

Ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi Medeni Kanun'un 313. maddesinde düzenlenmiştir. Hüküm önce ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi için aranan koşulları üç bent ile saydıktan sonra evli kimselerin evlat edinilmesinde eşin rızası koşulundan söz etmiştir.

Hükmün son fıkrasında ise, küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır, denmektedir.

A. Altsoy varsa altsoyun muvafakati

Medeni Kanun'un 313. maddesi, 03.07.2005 tarihli ve 5399 sayılı Kanun'un⁵⁶ 1. maddesi ile değiştirilmiş, evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle evlat edinilebileceğini ifade eden düzenleme getirilmiştir. Maddenin önceki halinde ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi, İsviçre Medeni Kanunu'na uygun olarak, evlat edinenin altsoyunun bulunmaması koşuluna bağlıydı.

313. maddeye göre, ergin ve kısıtlı, evlat edinenin altsoyu bulunması halinde, bunun muvafakati⁵⁷ ile evlat edinilebilir. Üstsoy-altsoy hısımlığı, kan hısımlığını tarif eden MK m. 17'ye göre, biri diğerinden gelen kişiler arasında oluşur. Buna göre, düz çizgi kan hısımlığı olarak devam eden altsoy hısımlık çizgisinden bir hısımlığın olması halinde 313. maddedeki muvafakat koşulu aranır. Bunun gibi, daha önceden mevcut bir evlat edinme yoluyla kurulmuş hısımlık varsa, bu durumda da daha önce evlat edinilmiş olan altsoyun rızası aranmalıdır.

Evlat edinme başvurusu sırasında evlat edinen kişinin altsoyunun bulunup bulunmadığına göre muvafakat aranır. Evlat edinme işleminin tamamlanmasından sonra evlat edinenin çocuk sahibi olması, artık gerçekleşmiş bulunan evlat edinme işlemine etki etmez. Evlat edinme başvurusu ile karar arasındaki süreçte evlat edinenin tanıma, babalık kararı ya da doğum nedenleriyle altsoya sahip olması halinde, altsoyun muvafakati alınmalıdır.⁵⁸

⁵⁵ Christophe Herzig/Sandra Imbach/Tabea Jenny, Neuere Rechtsprechung und Literatur zum Ehe- und Kindesrecht /IV Kindesrecht, s. 241

⁵⁶ RG 15.07.2005, 25876

⁵⁷ Yasanın evlat edinme işleminde ilgililerin iradelerine dair hükümlerinde kullanılan "rıza" kavramı yerine burada altsoyun "muvafakati" kavramı kullanılması isabetli değildir. Ancak yine de yasadaki sözcük seçimi ile uyumlu olmak adına bu hükümle ilgili açıklamalarda muvafakat terimi kullanılmıştır.

⁵⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 314.

Evlât edinme anında doğumu beklenen bir cenin varsa, bu durumda MK 643'ün kıyasen uygulanması ve ceninin tam ve sağ olarak doğmasının beklenmesi gerekir.⁵⁹ Dural/Öğüz/Gümüş'ün yine isabetle belirttiği üzere⁶⁰, altsoyun muvafakat için ayırt etme gücüne sahip olması gerektiğinden, ayırt etme gücünden yoksunluğun olağan koşullarda yaş küçüklüğünden ileri geldiği bu halde, evlât edinme kararının ceninin sağ ve tam doğmasından sonra, ayırt etme gücünün kazanılacağı yaşa dek bekletilmesi gerekecektir.

Bu kadar uzun süre beklenmesinin evlatlık ilişkisinden beklenen faydanın gerçekleşmesine engel olması ihtimali her zaman mevcuttur. Nitekim yasa zaten, evlât edinilecek olan kişinin en az beş yıldan beri bakılmasını ve birlikte yaşamasını 313. maddenin 1, 2 ve 3. bentlerinde koşul olarak aramıştır. Bu kadar süreyi birlikte geçirdikten sonra bir de altsoyun ayırt etme gücüne sahip olacağı yaşın beklenmesi, evlât edinmeden beklenen yarardan yoksun kalınmasına neden olabilir. Ne var ki, ergin kimselerin evlât edinilmesinde altsoyun korunmasının önemi, evlât edinilerek ergin ya da kısıtlıya sağlanacak hukuki durumun önünde görülmektedir. Küçüklerin evlât edinilmesinde evlât edinecek kişinin altsoyunun bulunması ile ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde altsoyun bulunması arasında yasada yaratılan farkın nedeni de budur. Ergin ve kısıtlıların evlât edinilmesinde 316. maddenin son fıkrasından ayrılarak "altsoyun tavır ve düşüncelerinin değerlendirilmesi" yerine muvafakat koşulu aranmıştır. Dolayısıyla muvafakate verilen önem ışığında hareket edilmelidir.

Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluk söz konusu ise, MK m. 307/2'ye kıyasen⁶¹ bu muvafakat aranmadan evlât edinme işlemi yapılabilir diyen görüş⁶² yanında, kişiye sıkı şekilde bağlı bu hakkın kullanılmasında ayırt etme gücünden yoksun altsoy kısıtlı ise vasi ve vesayet dairelerinin, ana-baba velayeti altında ise, atanacak kayyımın rızasının aranması uygun olacaktır, görüşü⁶³ mevcuttur. Ancak şahsa sıkı surette bağlı bir hakkın kullanılması niteliği görülen muvafakat verme işleminin, kayyım veya vasi yoluyla yapılması işlemin bünyesine aykırıdır. Bu durum evlât edinmede rıza aranan hallere paralellik gösterdiğinden 311. maddenin kıyasen uygulanması, işlemin yapısına daha uygun olabilir.

Aşağıda eşin rızasının alınmasında, evliliğin evlât edinme başvurusu ile evlât edinme kararı arasındaki süreçte oluşması halinde, artık eşin rızasının aranmayacağı, ancak eşin hakim tarafından dinlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zaman aralığında oluşan hısımlıkta ise doğan altsoyun dinlenmesiyle yetinilemeyeceği, muvafakatinin alınması gerekliliği korunan yarar bakımından kabul edilmelidir.

⁵⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 313, dn. 250'de evlât edinme kararının sağ ve tam doğuma dek ertelenmesi gerektiği belirtilmişse de, yine aynı eserin 316. sayfasında savunulan görüş uyarınca, esasen kararın altsoyun ayırt etme gücüne sahip olması anına kadar bekletilmesi gerekecektir.

⁶⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 314

⁶¹ Burada 307. maddenin evlât edinen eşlerle, yani evlât edinme işleminin taraflarıyla ilgili olması, 311. maddenin ise işlemin tarafı olmayan ilgililerin rıza beyanına ilişkin bir hüküm olması nedeniyle 311. maddenin kıyasen uygulanması daha uygun kabul edilebilir.

⁶² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 314

⁶³ Aydoğdu, s. 364

Birlikte evlat edinmede, her iki eşin de altsoyunun muvafakati aranacaktır. Eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlat edinmesi halinde sadece evlat edinilen eşin altsoyunun muvafakati aranacaktır.

Yasa, evlat edinmenin altsoyunun bu muvafakati açık olarak vermesini aramıştır. Muvafakatin nasıl verileceğine dair başka bir açıklama yasada bulunmamaktadır. Ancak muvafakatin bulunmamasının 317. madde kapsamında evlatlık ilişkisinin kaldırılması nedeni olarak kabul edilmesi karşısında, bu muvafakatin de ana-baba rızası gibi, mahkeme önünde şahsen ifade edilerek tutanağa geçirilmesi usulüne uymak daha uygundur.

B. Evlat Edinilen Ergin veya Kısıtlının Rızası

Yasanın 313. maddesinin son fıkrasının atfı ile, evlat edinilecek olan ergin ya da kısıtlının, ayırt etme gücüne sahip olması halinde bizzat rıza vermesi gerektiği görülmektedir.⁶⁴ Ayırt etme gücüne sahip ergin kişi kısıtlanarak velayet altına konmuşsa ana babasının, kendisine vasi atanmışsa vasi ve vesayet dairelerinin rızasına ihtiyaç yoktur. Ayırt etme gücü bulunan kısıtlının, şahsa sıkı surette bağlı bir hakkın kullanılması niteliğinde olan bu rıza beyanının verilmesi işlemi bizzat yapması gerekir.⁶⁵ Ancak kısıtlanmış kişinin ayırt etme gücüne sahip olmadığı hallerde artık onun rızası aranmamalı, yasal temsilcisinin izni alınmalıdır (MK m. 313/son fıkra).

Dolayısıyla kısıtlı ergin kişinin evlat edinilmesinde, kısıtlının ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığına bakılmalı, ayırt etme gücü bulunan evlat edinilenin bizzat rızası alınmalıdır. Evlat edinilecek kısıtlının ayırt etme gücü bulunmuyorsa rızasının alınmasına gerek bulunmaz.

C. Evlat Edinilenin Evli Olması Halinde Eşinin Rızası

Evlat edinilecek kişinin evli olması halinde, evlat edinme ancak MK m. 313 uyarınca eşinin rızası ile mümkündür. Evlat edinme işlemleri sırasında evlilik devam ettiği sürece, evlat edinilecek kişinin eşinin rızası aranır. Bu rızanın, evlat edinilecek kişinin tam ehliyetli olup olmamasıyla ilgisi yoktur. Sadece evli olup olmama halinden doğan bir koşuldur. Eşler ayrı yaşıyor olsalar dahi eşin rızası alınmalıdır.

Rızanın alınması, evlat edinme başvurusu sırasında evlat edinilecek olan kişinin evli olması halinde gereklidir. Evlat edinme süreci devam ederken evlat edinilecek kimsenin evlenmesi halinde 316. madde kapsamında eşin dinlenmesi gerekir.⁶⁶

Rızası alınacak eş kısıtlanmış olsa dahi, ayırt etme gücü varsa rıza konusunda iradesini bizzat ifade etmelidir. Ancak sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun ise, ya da nerede olduğu uzun süredir bilinmiyorsa, vesayet makamının onayı ile bir kayyım tarafından rızanın verildiği ya da verilmediği beyan edilmelidir.⁶⁷ Bu halde ayrıca 311. maddenin kıyasen uygulanması ile

⁶⁴ Aydoğdu, s. 346; Akıntürk/Karaman, s. 375; Öztan, s. 580

⁶⁵ Aydoğdu, s. 346; Akıntürk/Karaman, s. 376

⁶⁶ Hegnauer, Art. 266 N. 25, Art. 268 N. 27; Aydoğdu, S. 350

⁶⁷ Hegnauer, Art. 266 N. 27

rızanın alınmayacağı hallerden birinin varlığı nedenine dayalı olarak eşin rızası aranmayabilir.⁶⁸

III. RIZA BEYANLARINDA EKSİKLİKLER VE ETKİLERİ

A. Beyanda bulunan iradesindeki sakatlıklar

Evlat edinme işleminde rıza vermesi gereken kişiler arasında iradesi sakatlanan bir kimsenin bulunması halinde ortaya çıkacak rıza beyanının geçersizliği, bu geçersizliği ileri sürme ve bunun evlat edinmeye etkisi konularının ele alınması gerekmektedir.

İrade sakatlığının oluşup oluşmadığı Borçlar Kanunu'nun 30. maddesinde aranan koşullara kıyasen tespit edilebilir. Bu tespit uyarınca bir irade sakatlığının bulunduğu hallerde buna dayanarak rıza beyanının geçersizliğinin ileri sürülmesi mümkündür. İrade sakatlığı nedeniyle geçersizliğin ileri sürülmesinde evlat edinme işleminde rıza verilmesi ve evlat edinme işleminin iptali talebi ile ilgili usul ve süreye dair kurallar da dikkate alınarak hareket edilmelidir.

Evlat edinme işleminin tamamlanmasından önceki evrede, rıza veren kimse iradesinin sakatlanması nedeniyle rıza beyanının geçersizliğini ileri sürdüğünde, rıza verilmemiş, dolayısıyla evlat edinme için aranan rıza eksik olacaktır. Bu eksikliğe rağmen evlatlık ilişkisinin kurulması halinde MK m. 317 uyarınca rızanın bulunmaması nedenine dayalı iptal talep edilebilecektir.

Ana ve baba rızasının geri alınması mümkün olduğundan, irade sakatlığı halinde m. 310 uyarınca rızayı geri alma usulüne başvurulması düşünülebilir. Ancak de, yasanın bu olanağı tanımasının altında yatan neden, bu olanağın bir kere ile sınırlı oluşu ve altı haftalık süre sınırı göz önüne alındığında, rızanın geri alınması olanağının burada kullanılmasının isabetsiz olacağı belirtilmelidir.

Evlat edinme tamamlandıktan sonra rıza veren kişinin irade sakatlığı nedeniyle beyanının geçersizliğini ileri sürmesi halinde yine MK m. 317 uyarınca evlatlık ilişkisinin kaldırılması nedenlerinden biri mevcut olacaktır. Rızanın irade sakatlığı nedeniyle geçersizliği geriye etkili olacağından, evlat edinme işleminde başından itibaren rıza bulunmaması sonucu doğar.

Yasal bir neden yoksa, ana ve babanın her ikisinden de rıza alınması gerektiği, eğer birinin rızası yoksa, ana ve baba rızası koşulunun gerçekleşmemiş sayılacağı daha önce ifade edilmişti. Bu nedenle, ana ve babadan birinin iradesinin sakatlandığı ihtimalde, sakatlanan bir irade beyanının geçersizliğinin, evlat edinme işlemi bakımından ana ve baba rızasının bulunmaması olarak ele alınması gerekir.

B. Rıza beyanının mevcut olmamasının etkisi

Evlatlık ilişkisi, mahkeme kararının yokluğu ya da evlat edinme ilişkisinin taraflarının bu yönde bir iradelerinin bulunmaması gibi nedenlerle yok hükmündedir. Bunun dışında, bir mahkeme kararı ile kurulan evlatlık ilişkisi, yine ancak mahkeme kararı ile kaldırılabilir. Bunun için evlatlık ilişkisinin kaldırılması için dava açılmalıdır.

Medeni Kanun'un 317. ve 318. maddeleri evlatlık ilişkisinin kaldırılması nedenlerini düzenlemiştir. Yasanın 317. maddesi, evlatlık ilişkisinin rızanın bulunmaması nedenine dayalı kaldırılmasını ele alır. Hüküm, yasal sebep bu-

⁶⁸ Hegnauer, Art. 266 N. 27

lunmaksızın rıza alınmamışsa, evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi ile dava açılabileceğini ifade eder. Madde 318 ise diğer noksanlıkları ele alır.

317. maddeye göre, yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamış ise, rızası alınması gereken kişiler küçüğün⁶⁹ menfaati bunun sonucunda aşırı zedelenmeyecekse, hakimden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler. Rızası alınması gereken kişilerden yasal bir neden olmaksızın rıza alınmaması, yasanın 308, 309 ve 313. maddeleri uyarınca aranan rıza beyanlarının yasal bir neden olmaksızın alınmamış olmasını ifade eder. Bunun dışında, ana ve babanın rızasının 310. maddede belirlenen sürelerle uyulmadan alınmış olması da yine 317. madde çerçevesinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebine neden oluşturur. Ana ve babadan birinin rızasının m. 312'de sayılan nedenlerle alınmamış olması halinde, bu bildirim rızası alınmayan ana veya babaya yapılmamış olması da yine m. 317 uyarınca evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinin nedeni sayılır. Rıza beyanının verilmesi sırasında rıza beyanına ilişkin iradenin sakatlanması nedeniyle irade beyanının geçersiz olduğu hallerde de rıza beyanı alınmamış sayılır ve bu nedenle evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasına neden oluşturur.⁷⁰

Evlat edinme ilişkisinin rızadaki eksiklik nedeniyle kaldırılmasına karar verilebilmesi için, küçüğün (evlatlığın) menfaatinin bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmemesi koşulu da aranır. Rıza alınması ile sağlanacak olan yarar evlatlığın menfaatinin en yüksek düzeyde korunması iken, bunun eksikliğine dayalı olarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması, daha büyük bir zarara neden olabilir. Bu nedenle hakimden beklenen, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının evlatlığın menfaatine olan etkisini değerlendirmesidir.

Dava evlat edinilen tarafından açılıyorsa, evlat edinene karşı; rızası aranan diğer kişiler tarafından açılıyorsa, evlat edinen ve edinilene karşı açılmalıdır. Dava, bozucu yenilik doğuran bir davadır. Evlat edinme kararını veren mahkemede açılmalıdır.

IV. SONUÇ

Evlat edinmenin amacının gerçekleşmesinde önemli bir husus olan rıza alınması hem evlat edinen hem de evlat edinilen bakımından en doğru sonucun elde edilmesini sağlamak üzere düzenlenmiştir. Yasal düzenleme evlat edinme işlemini sistematik açıdan küçüğün ve ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi olarak ayırıp ele almışsa da, birçok açıdan küçüğün evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanır. Rıza verilmesinin gerek küçük gerek ergin veya kısıtlı evlat edinilen açısından olduğu kadar evlat edinenler açısından da işlevi önemlidir. Yasanın rızası aranacak kişilerin iradelerini, hakim gerekli araştırmayı yapması gereğini düzenleyen hükmün kapsamında bırakmak yerine, ayrı ayrı beyan etmeleri gereğini ifade etmesi de bu işlevin önemini göstermektedir.

Bu nedenle rıza verecek kişilerin ve rızanın alınması zamanı ve usulü ile somut olaya göre ortaya çıkabilecek özel durumların rıza alınmasının amacı ile bağdaşacak şekilde değerlendirilmesi gereği bulunmaktadır. Evlat edinme davasının görülmesi sırasında rızası alınacak kişilerin rızalarının alınması, bu

⁶⁹ Hüküm küçüğün menfaatinden söz etmiş olsa da, ergin veya kısıtlının evlat edinilmesinde rızanın bulunmaması hallerinde de uygulanacaktır.

⁷⁰ Breitschmid, Art. 269, N. 8

rızanın verilmesi ya da verilmemesinin kişiye sıkı şekilde bağı haklardan olması nedeniyle iradenin şahsen ifade edilmesi ve ortaya sağlıklı bir beyan çıkabilmesi için gereken yapılmalıdır.

Kısaltmalar

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
E.	: Esas
Art.	: Artikel
bkz.	: Bakınız
HD	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: madde
MK	: Medeni Kanun
N.	: Numara
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
t.	: tarihli
ZGB	: Zivilgesetzbuch

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK Turgut/ATEŞ KAHRAMAN Derya, Türk Medeni Hukuku, II. Cilt: Aile Hukuku, 17. Bası, İstanbul 2015
- AYDOĞDU Murat, Evlat Edinme, Ankara 2010
- BAYGIN Cem, "Evlât Edinmenin Koşulları", AÜEHFD, C. VIII, S. 3-4, s. 591-626, Aralık 2003 (Çevrimiçi)
http://hukukdergi.erzincan.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2003_VII_2_20.pdf
- BELEN Herdem, Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme (Türk-İsviçre-Alman karşılaştırmalı hukuk değerlendirmesiyle), İstanbul 2005
- BREITSCHMID Peter, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Schweizerisches Zivilgesetzbuch I, Basel 1998
- DURAL Mustafa/ÖĞÜZ Tufan/GÜMÜŞ Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2016
- EICHENBERGER Rolf, Die materiellen Voraussetzungen der Adoption Unmündiger nach neuem schweizerischem Adoptionsrecht, Wettingen 1974
- GLOOR Urs/UMBRICHT LUKAS Barbara, Kindes- und Erwachsenenschutzrecht, Expertenwissen für die Praxis, 2016
- HEGNAUER Cyril, Berner Kommentar, Das Familienrecht, Bern 1984
- HEGNAUER Cyril, Verweigerung und Absehen von der Zustimmung zur Adoption, Art. 265a, Art. 265c Ziff. 2 ZGB, Zeitschrift für Vormundschafswesen, 1999, s. 116-119 (a.g.m.)

HERZIG Christophe A./IMBACH Sandra/ JENNY Tabea Neuere Rechtsprechung und Literatur zum Ehe-und Kindesrecht /IV. Kindesrecht Der neue Familienprozess, 6. Symposium zum Familienrecht 2011, 2012, S.232-254

IŞIK Mehmet, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme, Ankara 2005

KAYA Cengiz, Türk Hukukunda Evlat Edinme, İstanbul 2009

KILIÇOĞLU Ahmet, Aile Hukuku, Ankara 2015

KÖSEOĞLU Bilal/KOCAAĞA Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, Bursa 2011

ÖZMEN İsmail, Evlat Edinme Davaları, Ankara 2004

ÖZTAN Bilge, Aile Hukuku, Ankara 2015

RUSCH Martina, Rechtliche Elternschaft, Rechtsvergleich und Reformvorschlag für die Schweiz, FamPra.ch – Schriftenreihe zum Familienrecht Band/Nr. 13, 2009

ŞİPKA Şükran, “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi” İÜHFİM, C:LVII, S:1-2, 1999, s. 301-322

WEIMAR Peter, Die Zustimmung der Eltern zur Adoption, Zeitschrift für Vormundtschaftswesen, 2001, s. 124-132

YALMAN Süleyman, “Evlat Edinmede Rıza”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8, Sayı:1- 2, Haziran-Aralık 2014, (Çevrimiçi) http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/8_5.pdf (Çevrimiçi) www.lexpera.com